

de leer van het boekhouden zijn te vinden en de *inrichtingsleer* juist de *bijzondere* praktische toepassingen van de algemeene boekhoudkunst omvatten.

M.i. is een scherpe grens tusschen boekhoudleer en inrichtingsleer niet te trekken en heeft dit ook niet veel nut. Het best is m.i. de zaak zoo op te lossen, dat de boekhoudleer zich feitelijk beperkt tot enkele zeer algemeene principes en dat de uitwerking daarvan al spoedig inrichtingsleer kan worden genoemd.³⁾

Welke dan die principes zijn? Eertijds is hierover veel strijd geweest. Ten deele m.i. omdat „paedagogische eisch” verward werd met „oorzakelijk verband”. De kwesties van keuze tusschen zaaktheorie, twee-rekeningen-reksen-theorie, enz. zijn van paedagogischen aard. Om het boekhouden, los van eischen die de paedagogiek stelt, te verklaren moeten we voor oogen houden dat de boekhoudleer of beter boekhoud-„kunst” ontstond en groeide in en door de praktijk. Zij moet voornamelijk genetisch, naar den oorsprong, worden verklaard en niet kan de huidige ontwikkelde kunst los van den voorafgegaan ontwikkelingsgang als consequentie van theoretische regelen op de wijze der vroegere beroemde theorieën worden verklaard. De oorsprong moet m.i. ongeveer in hoofdzaken als volgt worden gezien: De behoefte *vorderingen* min of meer regelmatig en systematisch aan te tekenen ontstaat iets eerder dan ditzelfde met schulden te doen; aantekenen op de linkerhelft van een blad ligt meer voor de hand dan het gebruik van de rechterhelft; als bezwaren tegen het aanvankelijk gevolgd systeem van doorstrepen van afgevoeren posten, o.a. door betalingen in gedeelten, sterk voelbaar worden, wordt de rechterhelft van het blad gebruikt om het te niet gaan van vorderingen der linkerhelft aan te tekenen. Aanvankelijk wordt een overzicht van schulden gehouden door voor elken crediteur een blad te bestemmen op welker *linkerhelft*, als zijnde de voor de hand liggende, de schulden aan te tekenen; het te niet gaan wordt door doorstrepen aangeduid; als ook hier de gewoonte van doorstrepen wordt vervangen door aantekening op de andere helft van het blad, komt men door vergelijking met den gang van zaken bij de debiteuren-rekeningen en het besef van het tegengestelde karakter dier rekeningen er toe het ontstaan rechts en het tenietgaan links op te schrijven; dit voelt men als een logische consequentie van den weg dien men eenmaal bij de debiteuren-rekeningen was ingeslagen; een consequentie, die uit utiliteits- en niet uit wetenschappelijke overwegingen voortkomt. Bij het houden van de overzichten van kasvoorraden en goederenvoorraden lag het gebruik van de linkerhelft voor de aanwezige voorraden en de vermeerderingen daarvan voor de hand en kwam het gebruik van de rechterhelft voor aantekeningen van verminderingen vanzelf hieruit voort; een omgekeerde gedragslijn zou hier al zeer *onlogisch* zijn geweest; dit gebruik versterkte den hierboven genoemden ontwikkelingsgang bij de crediteurenrekeningen. Daar winsten op goederen een deel waren van de bedragen, die als voorraden-verminderingen op de rechterhelft van voorraadstaten een plaats vonden, ontstond de regel: winsten worden op de rechterhelft geboekt.

De principes van de boekhoudleer zijn wellicht dus te beperken tot de idee:

- boek bezittingen links, schulden rechts,
- rubriceer de bezittingen en schulden op staten,
- benut die specificaties om periodiek een balans en een verlies- en winstrekening op te maken,
- teken vóór het bijwerken der staten (de rekeningen) de transacties, de voorvallen, enz. die aanleiding geven tot het bijwerken der rekeningen, chronologisch aan in een of

meerdere boeken; zoo er meerdere boeken hiertoe worden benut: groepeer de transacties enz., en gebruik voor elke groep een afzonderlijk boek.⁴⁾

(Wordt vervolgd)

J. PAARDEKOOPEL

¹⁾ De oorspronkelijke *ontstaansoorzaken* en het doel van de dagboeken der *huidige* administratie worden hier door mij feitelijk buiten beschouwing gelaten. Prof. Polak zegt hieromtrent: (bl. 10/11)

„Terwijl de verhouding tot derden en tot lasthebbers (na te noemen doel 1a en b.—J.P.) slechts aanleiding geeft tot losse aantekeningen omtrent feiten, die men aan zijn vergetelheid wil onttrekken, leidt de verantwoordingsplicht (na te noemen doel II, a, b, en c.—J.P.) tot stelselmatig, chronologisch optekenen van alle handelingen, waarover men verantwoording heeft af te leggen. Eerst de verantwoordingsplicht schept dus behoefte aan dagboeken of gedeelten daarvan.”

Hiermede is m.i. voornamelijk bedoeld een oorspronkelijke ontstaansoorzaak aan te geven. In de *huidige administratie* toch komt de behoefte aan dagboeken uit het nastreven van *verschillende* doeleinden voort, zooals in het navolgende nog tot uitdrukking zal komen.

Of de door Prof. Polak genoemde behoefte inderdaad de eenige ontstaansoorzaak is geweest, dan wel dat toch meerdere doeleinden tot het ontstaan van dagboeken hebben samengewerkt, waag ik niet te beoordeelen.

BESCHOUWINGEN OVER ECONOMISCHE BEDRIJFS-ORGANISATIE

Het doel van dit opstel is om de aandacht te vestigen op een uitnemend werk, dat onlangs verschenen is van de hand van Dr. R. E. Smits, die een theoretisch-economische beoordeeling geeft van een maatschappelijke organisatievorm, welke sedert eenigen tijd zooveel belangstelling gewekt heeft en thans nog wekt; het werk is getiteld: *Beschouwingen over Economische Bedrijfsorganisatie*.

Socialisatie en Economische Bedrijfs-organisatie zijn twee benamingen voor stelsels van maatschappelijke hervorming, waarvan sommigen heil verwachten voor onze samenleving.

De doeltreffendheid van de thans bestaande economische organisatie wordt door hen ontkend, de grondslagen van de bestaande productie-orde aangetast. Iets anders, iets beters willen zij er voor in de plaats stellen. In dezen wensch ligt een streven opgesloten: beïnvloeding van de maatschappelijke welvaart, verkrijging van een zoogenaamd rationeele productie-wijze met de gewenschte gevolgen daarvan, welke zouden bestaan in verhooging van de opbrengst van den maatschappelijke arbeid en meer gelijkmatige inkomensverdeling.

Met het door het bedoelde streven is het vraagstuk naar voren gekomen; de oorlogsjaren en de na-oorlogsperiode hebben het vraagstuk scherper doen stellen en velen hebben aan de uitwerking van het vraagstuk gearbeid.

Onder hen neemt de ook in onzen kring bekende hoogleeraar Mr. J. A. Veraart een belangrijke plaats in.

Zijn functie als adviseur van „Nederlandsche Bond van Boekdrukkerijen” heeft hem in de gelegenheid gesteld om de moordende concurrentie van de drukkers van nabij waar te nemen en de daaruit voortvloeiende ongewenschte toestanden in de bedrijven te bestudeeren.

Deze studie gaf hem aanleiding om in 1912 over te gaan tot een publicatie, waarin door hem geconstateerd werd, dat de productie-kosten in de verschillende typografische ondernemingen ongelijk waren en ondanks alle berekeningssystemen ongelijk zouden blijven, waardoor naar zijne meening de drang tot werken onder kostprijs zou blijven bestaan.

De oplossing, meende hij, zou gevonden worden door de invoering van een uniform prijstarief met classificatie naar den loonstandaard van verschillende plaatsen.

Als gevolg hiervan zou een stabilisatie in den afzet der ondernemingen bereikt worden; het tarief zou moeten worden geba-

³⁾ Men leze ook de opmerking van James Polak in het debat op de rede van N. Polak.

seerd op den kostprijs van het minst-gunstig gesitueerde bedrijf.

Bleef de productie onverminderd bestaanbaar, dan zou de rentabiliteit verzekerd zijn.

Men ging den weg op van regelingen en overeenkomsten, dienende tot handhaving van het grondbeginsel; machtsvorming werd daarbij als van zelf sprekend een praktische eisch, evenals de belichaming van de gedachte in een Wet op de Economische Bedrijfsorganisatie.

De heer *Smits* behandelt achtereenvolgens de omlijning van het stelsel der Economische Bedrijfsorganisatie; de economische afhankelijkheidsverhouding binnen het stelsel der Publiekrechtelijke Bedrijfsorganisatie; en ten slotte de invloed van de Publiekrechtelijke Bedrijfsorganisatie op de maatschappelijke welvaart.

Hiermede acht de schrijver de theoretisch-economische beoordeeling van het stelsel der Bedrijfsorganisatie voltooid en heeft hij in een afzonderlijk hoofdstuk de uitkomsten van zijn onderzoek verzameld.

Het bleek hem bij dien arbeid, dat het oorspronkelijk stelsel der Economische Bedrijfsorganisatie zich baseerde op de vrij-economische samenleving, doch met de hulp van een „machtsfactor”; dat uit het onderzoek naar de belangen bij de bedrijfs-genooten bij het samengaan in een Econ. Bedrijfsorganisatie geconstateerd moest worden, dat het algemeene totstandkomen van een dergelijke organisatie in de vrij-economische samenleving denkbeeldig moet worden geacht. Gaat de overheid ten behoeve van het stelsel ingrijpen, dan wordt dit anders.

Het rentabiliteits-principe gaat dan plaats maken voor een ander principe, dat der „redelijkheid”.

De belooningen, welke in de productie genoten worden, moeten in dat stelsel voldoen aan den eisch „redelijk te zijn”.

De macht om te beslissen over belangrijke elementen van het bedrijfsbeleid berust dan niet meer bij de afzonderlijke ondernemers, maar bij een Algemeenen Bedrijfsraad en in laatste instantie bij een Raad van Toezicht en bij de Kroon.

De schrijver zet uitvoering uiteen, waarom door hem geen verhooring van de maatschappelijke productiviteit en van het maatschappelijk inkomen kan worden verwacht.

De ontwikkeling van de techniek, het prestatievermogen van den arbeid, de bedrijfszuinigheid, de kapitaalvorming, worden niet bevorderd.

In duidelijke bewoordingen zet de heer *Smits* zijn critiek op het redelijkheids-principe uiteen.

In zijne inleiding reeds wees hij er op, dat aan de theoretisch-economische behandeling van de Economische Bedrijfsorganisatie, naar zijne meening, een uiteenzetting van zijn opvatting omtrent de verhouding van ethiek tot economie behoorde vooraf te gaan, omdat de literatuur hem geleerd had, dat de bepaling van zijn standpunt te dezen aanzien een eerste eisch geacht moest worden voor een goed begrip van hetgeen in 't algemeen over sociaal-politieke vraagstukken geschreven is. Naar zijne meening wordt op sociaal-politiek gebied de wensch gemakkelijk de vader van de gedachte en bleek hem, dat de theoretisch-economische literatuur omtrent sociaal-politieke vraagstukken, zooals bijv. de Economische Bedrijfsorganisatie in sterke mate doorspekt is met oordeelen omtrent het al of niet wenschelijke, welker verbanning uit het kader der wetenschap de schrijver meent, dat sedert vele jaren een der eerste desiderata van de zijde der theoretici is geweest.

Het heldere betoog en de logische gedachtengang, welke vrij gehouden is van „wenschelijkheden”, waren oorzaak, dat ik het werk van den heer *Smits* met genot heb bestudeerd en het gaarne bij anderen introduceer.

W. H. E.

GEWIJZIGD ONTWERP VAN WET BETREFFENDE DE N. V. VAN KOOPHANDEL EN HAAR AANSPRAKELIJKHEID VOOR HET PROSPECTUS

Het is niet onze bedoeling in dit artikel in beschouwingen te treden omtrent de voor- of nadeelen, welke aan dit wetsontwerp verbonden zijn. Andere tijdschriften en de verschillende dagbladen hebben reeds in ruime mate critiek op het ontwerp geleverd, waarmede natuurlijk niet uitgesloten is, dat ook dit tijdschrift wellicht haar kolommen voor critische beschouwingen dienaangaande openstelt.

Wij wenschen hieronder slechts de veranderingen en aanvullingen te bespreken, welke dit gewijzigd ontwerp, ten aanzien van onze tot dusver zeer gebrekkige N.V.-wetgeving, denkt te geven.

De derde afdeling van boek I van ons Wetboek van Koophandel wordt door het nieuwe ontwerp vervangen, dat in de eerste plaats een omschrijving geeft van het begrip Naamlooze Vennootschap, waarbij uitdrukkelijk de persoonlijke aansprakelijkheid voor de aandeelhouders wordt uitgesloten. Een en ander treedt in de plaats van de tot dusver bestaande negatieve omschrijving van artikel 36. Evenals thans moet de acte van oprichting notarieel worden verleden, waarbij echter is voorgeschreven, dat deze acte in de Nederlandsche Taal moet luiden, en de oprichters in persoon moeten verschijnen of krachtens schriftelijke volmacht moeten worden vertegenwoordigd.

De naam der N.V. moet beginnen of eindigen met de woorden Naamlooze Vennootschap of de bekende afkorting daarvan, terwijl de plaats van vestiging in Nederland moet zijn gelegen. Mede wordt voorgeschreven, dat de oprichtingsacte moet vermelden den naam, de plaats van vestiging en het doel der N.V., verder het bedrag van het maatschappelijk kapitaal, het aantal en het bedrag der aandelen en het aantal aandelen, waarmede ieder der oprichters deelneemt. De Koninklijke Goedkeuring wordt vervangen door een aanteekening op de akte door of vanwege den Minister van Justitie, dat tegen de registratie geen bezwaar bestaat, en een dergelijk bezwaar kan alleen gemaakt worden, wanneer de N.V. strijdt met de goede zeden of de openbare orde, als de akte, gezien het bovenstaande, onvolledig is, en verder indien niet blijkt, dat de oprichters tezamen voor minstens 1/5 gedeelte in het maatschappelijk kapitaal deelnemen. Daarna moet de akte worden geregistreerd door de Kamer van Koophandel en Fabrieken in de plaats waar de N.V. is gevestigd; vanaf het oogenblik dezer registratie vangt de N.V. aan.

De openbaarmaking moet geschieden in de Nederlandsche Staatscourant, waarvoor de notaris moet zorgen, welke de akte heeft verleden, door n.l. een afschrift daarvan met het bewijs der registratie bij de Nederlandsche Staatscourant in te zenden.

Artikel 36 h regelt de aansprakelijkheid der bestuurders voor hun handelingen, welke verriicht zijn, vóórdat de bekendmaking in de Nederlandsche Staatscourant heeft plaats gevonden, en de inschrijving van de handelszaak, welke door de Handelsregisterwet wordt voorgeschreven, is geschied. Eveneens vermeldt dit artikel, dat de bestuurders aansprakelijk zijn, voordat tenminste 10% van het geplaatste gedeelte van het maatschappelijk kapitaal is gestort. In dergelijke gevallen zijn de bestuurders hoofdelijk voor het geheel jegens derden aansprakelijk, hoewel de aansprakelijkheid der N.V., voorzover er binnen de grenzen van de akte van oprichting is gehandeld, uitdrukkelijk op den voorgrond wordt gesteld.

De N.V. is rechtspersoon en is koopman in den zin van het Wetboek van Koophandel. Hiermede is dus vastgelegd, dat de N.V., welke b.v. de exploitatie van of den handel in onroerende goederen ten doel heeft (handelingen welke feitelijk buiten het Wetboek van Koophandel vallen), toch „koopman” is.